

Таким чином, всі органи влади, місцевого самоврядування, посадові особи різних рівнів повинні неухильно дотримуватись чинного законодавства, постійно самоудосконалювати свою роботу для ефективного поступу у розвитку української освіти. А такий розвиток можливий лише за умови ефективного налагодження співпраці усіх органів та осіб на яких покладено ті чи інші повноваження із управління освітою. Дієва координація, розуміння цілей та потреб системи освіти загалом, як і кожного конкретного закладу освіти зокрема, дозволить забезпечити українське молоде покоління якісним навчанням, вихованням та поступом на вітчизняному шляху до Європи.

Перелік використаних джерел

1. Про освіту: Закон України №2145-VIII від 05.09.2017 / Законодавство України – Верховна рада України (офіційний сайт). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.05.2021 року).

2. Про місцеве самоврядування: Закон України №280/97-ВР від 21.05.1997 / Законодавство України – Верховна рада України (офіційний сайт). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.05.2021 року).

3. Створюємо орган управління освітою в громаді: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад/ Грекова І., Брусенцова Я., Жабенко Л., Ковшова О., Мацокін А., Полторак В., Пуцова А., Яцковський С. / за заг. ред. Протасової Н. – К. : ТОВ «Агентство Україна», 2020. – 66 с.

Юрій Щербяк

д. пед. наук, професор кафедри
інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету

Анна Кокуріна

аспірант Західноукраїнського національного університету

ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ЦЕНТРІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Результати історико-педагогічного дослідження, проведеного на основі всебічного аналізу діаспорно-мемуарної літератури, вивчення статей педагогічного змісту досліджуваного періоду дозволяють

зробити висновок, що початок формування основ церковних організацій та просвітницьких організацій за кордоном припадає на кінець XIX – початок XX століття, коли розпочався процес масової еміграції на західноукраїнських землях. Як уже зазначалося, разом із першими українськими переселенцями, за віросповіданням переважно греко-католиками, освоювати нові землі були покликані й священники та представники світської інтелігенції. Вони організовували тут школи і різні благодійні товариства, започатковували перші парафії та єпархії, налагоджували церковно-релігійне життя, виходячи з конкретних умов і потреб. Можна констатувати, що саме церква як осередок збереження рідної мови, обрядів і звичаїв, традиційних форм спілкування і взаємодопомоги стала своєрідним центром тяжіння для більшості українців на чужині. На думку сучасного дослідника цієї проблеми Н. Кочан, важко перебільшити значення інтеграційної функції українських церков у діаспорі. Вони стали не тільки ланкою, що єднала українців з батьківщиною, їх діяльність сприяла консолідації української національної меншини в країнах поселення, гальмувала процес асиміляції. Слід зауважити, що сьогодні поза межами України, за різними оцінками й даними, проживає 4-5 мільйонів етнічних українців (без урахування східної діаспори на пострадянському просторі – авт.).

У контексті вивчення питань, пов'язаних із освітньо-виховною діяльністю просвітительських організацій на еміграції в XX столітті, особливий інтерес викликає аналіз культурологічної діяльності Церкви в умовах зарубіжжя. Проведене дослідження переконує, що в історії української еміграції чітко визначаються чотири хвилі переселенського руху: перша – з останньої чверті XIX століття до початку Першої світової війни, у ній переважали соціально-економічні мотиви; друга – у період між двома світовими війнами, спостерігалось поєднання соціально-економічних і політичних мотивів із переважанням перших; третій період – після Другої світової війни, домінування політичних мотивів; четвертий – період так званої “трудої еміграції”, яка є об'єктивним фактором сучасної української дійсності. Акцентується увага на тому, що на думку провідних фахівців з даного аспекту проблеми (Ф. Заставного, М. Кравця, Н. Кочан, Б. Лановика,

О. Субтельного та ін.), в досліджуваний період українська Церква, відіграючи роль духовної берегині свого народу, і виходячи з специфіки життя в новій релігійно-культурній ситуації в умовах еміграції, розгорнула активну освітньо-виховну, культурно-організаційну й харитативну діяльність, служила гарантом збереження української культури, рідної мови, народних традицій, батьківської віри, була центром притягання і збереження етнічної ідентичності для всіх українців у діаспорі.

На основі всебічного аналізу діаспорно-мемуарної літератури, вивчення статей історико-педагогічного змісту окресленого періоду узагальнюємо, що разом із першими українськими переселенцями, за віросповіданням переважно греко-католиками, освоювати нові землі та формувати основи греко-католицьких церковних організацій були покликані й греко-католицькі священики, представники світської інтелігенції. Останні сприяли організації системи українського шкільництва та розширенні мережі благодійницьких товариств, започатковували перші парафії та єпархії, налагоджували церковно-релігійне життя, виходячи з конкретних умов і потреб.

Результати дослідження переконують, що опорою греко-католицизму, школою релігійно-морального виховання та підготовки кадрів духовенства є чоловічі чернечі ордени – василіан, редемптористів, студитів, селезіан, які діють в країнах Північної та Південної Америки, та в Австралії. Внаслідок планомірного систематичного впливу духовенства у випускників освітньо-виховних установ, котрі працювали під опікою українського чернецтва, та учасників організацій релігійного спрямування сформувався високий рівень національної свідомості, патріотизму, християнського світогляду та всебічний гармонійний розвиток учасників. Натомість члени жіночих чернечих орденів – сестер-василіанок, сестер-служниць пречистої діви Марії, сестер-місіонерок християнської любові, святої Йосафати та інші, що діють майже у всіх країнах світу, де проживають українці, крім релігійно-церковної діяльності, ведуть катехитичні заняття в школах, працюють вихователями у дитячих садках, беруть участь у різних благодійних заходах та просвітницьких акціях. З'ясовано, що освітньо-виховна діяльність чернечих чинів має

глибоке історичне коріння і була притаманна майже усім українським монашим об'єднанням. У своїй педагогічній діяльності сестри намагалися використовувати найновіші досягнення як вітчизняної, так і зарубіжної теорії і практики. Виховний процес, що опирався на засади християнської моралі й був пройнятий національним духом, створював відповідні передумови для формування нового покоління української нації. Найбільш ефективними формами релігійно-морального виховання виступали обов'язкові релігійні практики, уроки релігії та участь у діяльності молодіжних товариств також ж спрямування. Вивчення джерельної бази освітньо-культурного напряму діяльності Української Католицької Церкви в умовах еміграції дозволив констатувати, що поза межами України вона має понад 30 спеціальних навчальних закладів (колегій, семінарій, академій та університет), з них у США їх налічується 10, у Канаді – 5, Аргентині – 4. Філіали Українського Католицького Університету відкриті в Буенос-Айресі (1968 р.), Чикаго (1973 р.), Вашингтоні (1976 р.), Філадельфії і Монреалі (1977 р.). Окрім цього, під впливом греко-католицького духовенства в країнах північно – та латиноамериканських континентах, в Австралії перебувають напіврелігійні організації мирян, які діють як на міжнародному, так і на регіональному рівні. До них належать: Український християнський рух, Українське патріархальне світове об'єднання за “Єдність Церкви і народу”, Союз католицьких жінок, Товариство католицького студентства “Обнова”, Союз українців-католиків “Провидіння” в США, Братство українців-католиків, Українське-католицьке юнацтво, Ліга українських католицьких жінок у Канаді, “Свята Софія” та інші. Узагальнюючи значний практичний доробок представників українського духовенства та світської інтелігенції в питаннях освітньо-культурного характеру роботи вищезазначених товариств, варто відзначити, що їх основна мета та пріоритетні завдання були такі: побудова християнського суспільства на духовно-культурних основах, популяризація католицьких засад серед українських мирян, поглиблення релігійного життя членів громади, сприяння підвищенню рівня та якості духовної освіти, розвитку релігійної преси та видання теологічно-богословської літератури тощо.

Водночас, дослідники просвітницької діяльності зарубіжної Української Католицької Церкви (Н. Кочан, Р. Навроцька, Л. Рудницький, Н. Совінська, О. Уткін та інші) відзначають, що в процесі своєї діяльності Церква не змогла уникнути надмірної політизації свого релігійно-церковного комплексу, що зумовило істотне скорочення її соціальної бази. Серед інших причин, які не сприяли єкуменічній єдності Української Католицької Церкви слід назвати: практикована латинізація у вигляді впровадження англійської мови в богослужіннях, молитвах і навчання релігії в парафіяльних школах; труднощі, що виникали у зв'язку зі зміною церковного календаря; проблема celibату греко-католицького духовенства тощо. Тим не менше, аналіз церкви, як фактора збереження самосвідомості українства в Північній та Південній Америці, Австралії свідчить, що вона є складовою частиною української діаспори, виступала як консолідуюча сила, яка брала участь у багатьох ідейно-політичних, культурно-освітніх заходах, спрямованих на здобуття незалежної Української держави.

Суттєву роль в процесі нашого дослідження відводилось й вивченню освітньо-культурної діяльності релігійних центрів та організацій української діаспори в країнах Західної та Східної Європи. Незаперечним є той факт, що її навчально-освітній напрямок роботи відіграв важливу роль у становленні та розвитку Церкви, зокрема в країнах європейського континенту. Встановлено, що серед цілої мережі навчально-освітніх закладів Церкви – Український Католицький Університет, заснований митрополитом Й. Сліпим у 1963 році в Римі, займав провідне місце. Вивчення джерельної бази переконує в тому, що Український Католицький Університет став центром української науки та культури з метою підготовки високоосвіченої інтелігенції не тільки в Україні, але й для українців діаспори. Аналіз Конституції Університету дозволяє стверджувати, що в ньому працювало п'ять факультетів (богословський, філософсько-гуманістичний, природничо-математичний, права і суспільних наук, медично-фармацевтичний), і разом із тим передбачалось створення інституту церковного співу та музики. Позитивним є те, що при Українському Католицькому Університету діє Колегія св. Софії для

підготовки кандидатів у священники. Університет проводить щорічні літні курси українознавства, він має бібліотеку, релігійно-історичний та фольклорний музеї, архів, декілька філіалів у різних країнах поселення українців, а зокрема в Аргентині, Англії, Канаді, США.

Можна впевнено констатувати, що важливу соціополітичну та просвітницьку функції виконують в діаспорі церковні засоби масової інформації. З кінця 1980-х початку 1990-х рр. Українська Католицька Церква, наприклад, мала одну щоденну газету, п'ять тижневиків, кілька журналів. У місцях компактного проживання українців готувалися спеціальні радіо – і телепрограми, на весь світ працювала українська редакція “Радіо Ватикан”.

Матеріали аналізу наукових праць досліджуваного періоду дозволяють стверджувати, що постать патріарха Й. Сліпого як глави Української греко-католицької Церкви має загальнонаціональне значення, оскільки він зайняв одне із провідних місць в українському церковно-релігійному житті в ХХ столітті. На підставі вивчення просвітительської діяльності патріарха Й. Сліпого з'ясувалося, що як послідовник митрополита Андрея Шептицького Блаженіший кардинал був продовжувачем справи розбудови та зміцнення Української греко-католицької Церкви як частини Вселенської Церкви. Його заслуги в історії Церкви, а зокрема в її освітньо-виховній діяльності, більш ніж вагомі. З огляду на це, зазначаємо, що педагогічна праця Й. Сліпого здійснювалася паралельно в теоретичній і практичній площинах. Він високо підніс українську богословську науку як член і засновник Українського богословського товариства, як головний редактор журналу “Богословія”, як ректор Духовної семінарії, а потім і як ректор Богословської Академії у Львові. Аналіз періодичних видань і архівних джерел окресленого періоду засвідчує, що після свого заслання в роки переслідувань, Й. Сліпий став представником української Церкви у Ватикані, звідки керував її підпільною діяльністю на Україні. У цей період під його керівництвом Українська греко-католицька Церква створила свій Синод і сформувала свою структуру. Блаженіший Йосиф заснує Український Католицький Університет, Духовну семінарію, кафедральний Собор у Римі. За його ініціативою відновлюються жіночі та чоловічі монаші чини,

створюється патріарший двір, українська парафія в Римі та багатий український музей тощо. Загальновідомо, що відбуваючи пастирські подорожі по всіх українських поселеннях світу з метою об'єднання вірних та створення осередків української культури, освіти та науки, патріарх Й. Сліпий представляв українську Церкву на міжнародній арені, на різного рівня науково-освітніх конференціях, культурних заходах, духовних з'їздах, соціально-політичних форумах. Окрім цього, в розділі акцентується увага на його активній участі в роботі Другого Ватиканського Собору, на якому Й. Сліпий ставить вимогу піднести Українську Католицьку Церкву до патріархального статусу. Без сумніву, життєвий та творчий шлях Й. Сліпого невіддільний від історії Української греко-католицької Церкви й власного народу, оскільки він став своєрідним символом української Церкви, взірцем патріотизму та любові до Батьківщини й ісповідником за Христа й Україну.

Таким чином, вивчення освітньо-виховної діяльності Української Католицької Церкви в умовах еміграції розглядаємо за важливі завдання педагогічної науки, оскільки вони виступають неухильними джерелами збагачення теорії й практики навчально-виховного процесу учнівської молоді в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Матейко Р. Церква, як фактор збереження етнічної самосвідомості зарубіжного українства. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Щорічник за заг. ред проф. Б. Ланового*. Тернопіль, "Економічна думка", 2000. С.70-76.
2. Кочан Н. Зарубіжний український католицизм: історія і сучасність. *Політика і час*. Київ, "Преса України", 1994. № 2. С. 62-71.
3. Зінько В., ЧСВВ, о. Коваль М., ЧНІ, Андрушко В. Українські релігійні товариства в Південній Америці. *Історія релігій в Україні. Науковий щорічник 2004 рік*. Книга І. Львів "Логос", 2004. С. 238-244.
4. Лист Блаженнішого Йосифа до українських владик і вірних у Бразилії. *Визвольний шлях*. Лондон, 1978. КН. 6. С. 671-673.
5. Буженко В. Українська Католицька Церква в Латинській Америці. *Визвольний шлях*. Лондон, 1968. КН. 6. С. 798-803.
6. Уткін О. І. Релігійні центри та організації української діаспори в країнах Заходу. *Український історичний журнал*. Київ, 1992. № 9. С. 45-54.
7. Василик М. Українські поселення в Аргентині. Мюнхен: Український вільний університет, 1982. 147 с.

8. Сапеляк О. Греко-католицька церква як консолідуючий чинник української спільноти в Аргентині. *Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Тези доповідей. Матеріали Першої міжнародної наукової конференції (8-10 березня 2006 р.)*. Львів, 2006. С. 119-121.
9. Щербяк Ю. Концептуальні засади освітньої доктрини Української Греко-Католицької Церкви в ХХ столітті. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 588 с.

Олена Долиняк-Сайтз

аспірант

Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник:

Щербяк Ю. А.

професор, доктор педагогічних наук

Західноукраїнського національного університету

МІЖНАРОДНА ВИЩА ОСВІТА В ПЕРІОД СВІТОВОЇ КРИЗИ COVID-19

У статті розкрито досвід зарубіжної вищої школи з питань ведення системної роботи в період коли світова ситуація з пандемією коронавірусу істотно вплинула на освіту в цілому. «Вища освіта завжди отримувала вигоду від великих розумів багатьох країн. Від античного світу до університетів у Фесі, Болоньї та Оксфорді існували міжнародні компоненти освіти ще до того, як існували сучасні нації. Однією з ознак сучасного світу є обмін студентами та науковцями. В даний час понад п'ять мільйонів студентів щороку навчаються закордоном, але існує велика стурбованість майбутнім, оскільки світова криза COVID-19 різко впливає на міжнародну освіту» - стверджує Естер Д. Бриммер, виконавчий директор NAFSA: Асоціація міжнародних педагогів [1].

NAFSA: Асоціація міжнародних педагогів, заснована в 1948 році, є найбільшою некомерційною асоціацією, присвяченою міжнародній освіті та обміну педагогів і студентів. NAFSA співпрацює з найбільш стійкими та інноваційними професіоналами у всьому світі з метою відновлення освітньої галузі та планування майбутнього.